

İstanbul Milletvekilliğine seçilen Zeki Rıza Sporel'in seçim tutanağı hakkında Tutanakları İnceleme Komisyonu raporu (5/48)

Hazırlama Komisyonu raporu

21 . XI . 1946

Tutanakları İnceleme Komisyonu Başkanlığına

İstanbul Milletvekilliğine seçilen Zeki Rıza Sporel hakkında Büyük Millet Meclisi Yüksek Başkanlığına sunulup Tutanakları İnceleme Komisyonunca Hazırlama Komisyonumuza havale buyurulan :

1. — 1 . VIII . 1946 tarih ve emekli Yüzbaşı Zülfikar Akdal imzalı dilekçede Zeki Rıza Sporel'in Millî Mücadelenin başında Baytar subayı olarak İstanbul'da bulunurken vatan müdafaasına iştirak etmesi için Anadolu'ya gelmesi kendisine tebliğ edildiği, bu emri alan Zeki Rıza Sporel'in vazifesi başına koşacağı yerde aksine olarak Millî kuvvetleri arkadan vurmaya üzere Damat Ferid'in teşkil ettiği Kuvayı İnzibatıyeye iltihak ettiği, bu yüzden harp divanınca nispeti askeriyesinin katedilmesine karar verildiği, bir vatandaş için askerlik şerefinden mahrum edilmenin cezaların en büyüğü addolunması lâzımeleceği ihbar edilmektedir.

2. — 2 . VIII . 1946 tarih ve Mazhar Erkan imzalı dilekçede Zeki Rıza Sporel'in Baytar mülâzimievvelî iken istiklâl mücadelesi zamanındaki kabahatlerinden dolayı 25 . IX . 1335 tarihli kanunun ikinci maddesi mucibince nispeti askeriyesinin katedilmiş olduğu bildirilmekte, nispeti askeriyeye katına mütaallik muamele Milletvekilliği sıfatiyle imtizaç edemeyeceği cihetiyle seçim mazbatasının tasdik edilmemesi istenmektedir.

3. — 4 . VIII . 1946 tarih ve Lûtfi Sarı imzalı telgrafta Zeki Rıza Sporel'in kurtuluş hareketimizin önderi olan Kuvayı Milliye aleyhinde muvazzaf baytar subayı olduğu halde çalıştığından Heyeti Mahsusa kararıyla ordudan tartıldığı, Zeki Rıza Sporel'in bu durumu itibarıyla Millet'in en büyük Meclisinde Türk milletini temsil yetkisi olmadığı bildirilmektedir.

[Millî Savunma Bakanlığından bu hususa ait

celbolunan 23 . IX . 1946 tarih ve 164381 sayılı yazı ile ek 21 . VII . 1340 tarih ve 665 aded işaretili Bursa Heyeti Mahsusasınca ittihaz olunan kararda, (1338 senesi Nisanında Millî Orduya iltihak için resmen vâkı olan davete mazereti sıhhiyesine binaen icabet edemediğini iddia etmekte ise de iddiasının sahih olmadığına ve binaenaleyh, vâkı özürler serdiyle davete icabet etmediğine kanaat hâsıl olmakla 25.IX.1339 tarihli kanunun ikinci maddesine tevfiakan nispeti askeriyesinin katına müttefikan karar verildi) denilmektedir.

Komisyonumuz huzurunda müdafaası alınan ve şifahen dinlenen Zeki Rıza Sporel bu resmî davete icabet etmediğini ve sebep olarak rahatsız olan hemşiresini bırakacak bir kimse bulunmadığını, millî hareketin neticesinin taayyün etmesi için bir müddet daha beklemeye muvafık bulduğunu beyan etmiştir.

Komisyonumuz yaptığı inceleme neticesinde, kamu hizmetlerinin en önemli ve şerefli olan askerlikten nispeti kesilmiş olan bir zatın, hakkında verilen Heyeti Mahsusa kararında kamu hizmetlerinden yasaklandığına dair bir sarahat olmamasının Milletvekilliğine seçilebilmek imkânını bahşedip edemeyeceği takdirini Tutanakları İnceleme Komisyonuna bırakmıştır.]

Gereğinin yapılması hakkında işbu rapor takdim olunmuştur.

Tutanakları İnceleme Komisyonunun

5 numaralı Hazırlama Komisyonu

Başkan Namına

Kâtip

Bitlis

Muhtar Ertan

Kâtip

Bitlis

M. Ertan

Giresun

A. Uluş

Niğde

I. R. Soyler

Tutanakları İnceleme Komisyonu

T. B. M. M.

Tutanakları İnceleme Komisyonu

Esas No. 5/48

Karar No. 66

2 . XII . 1946

Yüksek Başkanlığa

İstanbul Milletvekilliğine seçilen Zeki Rıza Sporel hakkında 1 . VIII . 1946 tarih ve emekli Yüzbaşı Zülfükar Akdal imzalı dilekçe ile Büyük Millet Meclisi Başkanlığına vâkı müracaatta Zeki Rıza Sporel'in Millî Mücadelenin başında Baytar subayı olarak İstanbul'da bulunurken vatan müdafaasına iştirak etmesi için Anadolu'ya gelmesi kendisine tebliğ edildiği bu emri alan Zeki Rıza Sporel'in vazifesi başına koşacağı yerde aksine olarak Millî kuvvetleri arkadan vurmaya üzere Damat Ferid'in teşkil ettiği kuvvei inzibatiyeye iltihak ettiği bu yüzden harp divanıca nispeti askeriyesinin katedilmesine karar verildiği bir vatandaş için askerlik şerefinden mahrum edilmenin cezaların en büyüğü olması lâzımgeleceğinden ve 2 . VIII . 1946 tarih ve Mazhar Erkan imzalı dilekçe ile Zeki Rıza Sporel'in Baytar mülâzimi evveli iken İstiklâl mücadelesi zamanındaki kabahatlerinden dolayı 25 . IX . 1335 tarihli kanunun ikinci maddesi muvabince nispeti askeriyesinin katedilmiş olduğu ve bu muamelenin Milletvekilliği ile imtiyaz edemeyeceği ve 4 . VIII . 1946 tarih ve Lûtfi Sarı imzalı telgrafla da Zeki Rıza Sporel'in kurtuluş hareketimizin önderi olan kuvayı milliye aleyhine - muvazzaf Baytar subayı olduğu halde - çalıştığından heyeti mahsusa kararıyla ordudan tardedildiği ve Rıza Sporel'in bu durumu itibariyle Millet'in Büyük Meclisinde Türk Milletini temsil etmesi olmadığından bahsile şikâyet ve ihbarda bulunulması üzerine bu telgraf ve dilekçeler Komisyonumuza havale edilmiş ve incelenmek üzere ad çekme ile evrak ve teferruatı 5 numaralı Hazırlama Komisyonuna tevdi edilmişti.

Mezkûr Komisyonca yapılan incelemede Millî Savunma Bakanlığından bu hususa ait celbolunan 23 . IX . 1946 tarih ve 164381 sayılı yazı ile ek 21 . VII . 1940 tarih ve 665 aded işaretli Bursa Heyeti mahsusasınca ittihaz olunan kararda (1338 senesi Nisanında Millî Orduya iltihak için resmen vâkı olan dâvete mazereti sıhhiyesine binaen icabet etmediğini iddia etmekte ise de iddia-

sının sahih olmadığına ve binaenaleyh vâkı özürler serdiyle dâvete icabet etmediğine kanaat hâsıl olmakla 25 . IX . 1339 tarihli kanunun ikinci maddesine tevfikân nispeti askeriyesinin katına müttefikân karar verildi) denilmektedir.

Hazırlama Komisyonu huzurunda müdafaası alınan ve şifâhen dinlenen Zeki Rıza Sporel bu resmî dâvete icabet etmediğini ve sebep olarak rahatsız olan hemşiresini bırakacak bir kimse bulunmadığını, Millî Hareketin neticesinin taayyün etmesi için bir müddet daha beklemeği muvafık bulunduğunu beyan eylemiştir.

Hazırlama Komisyonu yaptığı inceleme neticesinde, Kamu hizmetlerinin en önemli ve şerefli olan askerlikten nispeti kesilmiş olan bir zatın, hakkında verilen heyeti mahsusa kararında kamu hizmetlerinden yasaklandığına dair bir sarahat olmamasının Milletvekilliğine seçilebilmek imkânını bahşedip edemeyeceği takdirini Tutanakları İnceleme Komisyonuna bırakmış ve müsbet bir sonuca varamamıştır.

Komisyonumuzca yapılan incelemeler neticesine gelince :

Bursa Heyeti Mahsusasının yukarıda yazılı kararında olduğu üzere Zeki Rıza Sporel'in 1338 senesinin Nisan ayında Millî Orduya iltihak için resmen dâvet edildiği halde gitmemiş mazereti sıhhiyesine binaen icabet etmediği yolundaki iddiası da Heyetçe sahih görülmemiş ve 25 . IX . 1339 tarih ve 347 sayılı kanunun ikinci maddesiyle askerlik nispeti kesilmiştir.

24 Mayıs 1928 tarih ve 1289 sayılı Âli Karar Heyeti Hakkındaki Kanunun Zeki Rıza Sporel durumunda olanlara bir itiraz hakkı verdiği halde kendisi hakkındaki heyeti mahsusa kararının tetkiki yolunda bir itirazda bulunmamıştır. Daha sonra çıkan 2589 sayılı kanun bu gibilerin Danıştaya başvurabilmeleri imkânını sağladığı halde Zeki Rıza Sporel bu yola da gitmemiştir. Muayyen aralıkla çıkan iki kanun; heyeti mahsusalarca verilen kararların bir daha tetkik edilmesi imkânını verdiği halde Zeki Rıza Spo-

rel'in bu yola gitmemesi, hakkında verilen «nispeti askeriyenin kesilmesi» kararı ile ne dereceye kadar alâkalandığını böyle bir ceza ile ve hükümlü kalmağı nasıl karşıladığını gösterir.

Zeki Rıza Sporel'in 1938 yılında çıkan Af Kanunundan istifade edeceği Komisyonumuz üyelerinin bir kısmı tarafından ileri sürülmüştü. Bu konudaki incelemeler sebebiyle karar ancak iki günü bulan konuşmalardan sonra verilebilmiştir.

Komisyonumuz çoğunluğunda tebellür eden kanaat şudur :

16 . VII . 1938 tarihinde neşrolunan 3527 sayılı Af Kanununun 3 ncü maddesinde (25 Eylül 1339 tarih ve 347 ve 26 Mayıs 1926 tarih ve 854 sayılı Kanunlara göre teşekkül etmiş olan heyeti mahsusalarca haklarında bir daha Devlet hizmetlerinde istihdam edilmemelerine karar verilen eşhasın ve 24 Mayıs 1928 tarih ve 1289 sayılı Kanunla Âli Karar Heyeti ve 26 Teşrinievvel 1933 tarih ve 2330 sayılı Kanunun 12 nci maddesi mucibince Devlet Şûrası Mülkiye Dairesi taraflarından tetkik ve tasdik edilenler de dâhil olmak üzere verilmiş olan kararlar refedilmiştir.

Ancak bu suretle haklarındaki kararlar refedilmiş olanlar bu kanunun meriyetinden itibaren iki sene müddetle maaşlı memur olarak istihdam edilmezler.) demek suretiyle 25 Eylül 1339 tarih ve 347 sayılı ve 26 Mayıs 1926 tarih ve 857 sayılı Kanunlarla teşekkül etmiş Heyeti Mahsusalarca haklarında bir daha Devlet hizmetinde istihdam edilmemelerine karar verilen eşhas hakkındaki hükümler kaldırılmıştır. Maddenin sarahati bütün tereddütleri giderecek kadar açık olup bu af sadece (Devlet hizmetinde istihdam edilmemek) kısmına mak-sur ve münhasırdır.

Kanunun 4 ncü maddesi şöyledir :

(Birinci ve ikinci maddeler hükmünden istifade edenler hakkında Hâkimler ve Memurin Kanunlarıyla, bunlara müzeyyel kanunlara vesair hususi kanunlara göre yapılmış ve yapılacak olan bütün inzibatî muamelelere ve askerlikten tart ve ihraç cezalarına ve askerî nispetlerinin kesilmesi kararlarına affin ve refi hükmünün şümulü yoktur.) Bu maddede de görülüyor ki birinci ve üçüncü madde hükmünden istifade edenlerden 347 ve 854 sayılı kanunlara göre kurulan heyeti mahsusalarca Devlet hizmetinde istihdam edilmemek kararı

na mahkûm olanların - ki bunların içinde sivil memurlar da vardır - duçar oldukları inzibatî cezalar kaldırılmıyor ve askerlikten tart ve ihraç cezaları ve askerî nispetlerinin kesilmesi kararları affa girmiyor, bu sarahaten ifade olunmaktadır.

347 sayılı Kanunla kurulan Heyeti Mahsusalar bu kanuna göre hem Devlet hizmetinde kullanılmamak cezasını vermeğe ve hem de ayrıca nispeti askeriyenin kesilmesine karar itti-haz eylemeğe salâhiyetlidir. 1938 tarihinde çıkan kanun bunlardan sadece Devlet hizmetinde istihdam edilmemek kararlarını affa tâbi tutmuştur. Nispeti askeriyenin kesilmesi bundan istisna edilmiştir. Bunda tereddüt ve şüpheye yer yoktur. Bunu iyice açıklamak üzere 347 sayılı kanunun ikinci maddesinin aşağıya ay-nen alınması faydalı görülmüştür.

(Millî orduya resmen dâvet edilirken icabet etmemiş olan ordu mensubininin dahi nispeti askeriyeleri katolunur.)

Yukarıda işaret olunduğu veçhile Zeki Rıza Sporel Heyeti Mahsusaca verilen nispeti askeriyenin katı cezasına, sonradan neşrolunan kanunlarla bahşedilen itiraz hakkını kullanmamıştır. 1938 yılında çıkan Af kanunundan da istifade edememektedir. Böylece kendisi orduda zâbit gedikli zâbit olarak kullanılamaz ve bunların rütbelerini de taşıyamaz. Bu hal ise kısmi de olsa kamu hizmetlerinden bir memnuiyettir.

Ceza Kanununun 20 nci maddesi kamu hizmetlerinden memnuiyeti ve bu cezadan dolayı ne gibi hak ve salâhiyetlerden istifade edilemeyeceğini sırasıyla saymaktadır. Bu maddenin ikinci fıkrasında bir rütbenin taşınmaması da gösterilmiş bulunuyor. Yine bu maddenin son fıkrasıyla de hidematı âmmeden memnuiyet cezasının bu hizmetlerden bazılarına hasredildiği ahvali kanunun tâyin edeceği hükmünü kabul eylemiştir.

Nispeti askeriyenin katı cezası rütbe taşımağı meneden bir ceza olması dolayısıyla Ceza Kanununun kamu hizmetlerinden yasaklığa ait 20 nci maddesine dâhil ve kısmi de olsa kamu hizmetlerinden yasaklılık olarak tecelli eder ve bu hal hukuk müessesesi içinde ancak bu isimle vasıflandırılır.

Anayasamızın 12 nci maddesindeki kamu hizmetlerinden yasaklılığın Milletvekilliğine seçilmeğe mâni olduğu kabul edilmiştir. Zeki Rıza

— 4 —

Şrorel ise Mücadelei Milliyede hizmeti vataniyesini ifaya resmen dâvet edildiği ve kendisi de muvazzaf baytar subayı olduğu halde bu dâvete icabet etmemiş ve bu sebeple 347 sayılı Kanun gereğince nispeti askeriyesinin katına karar verilmiştir.

Zeki Rıza Sporel'in bu hükümlülüğü Af Kanununun şümülünden dışarıda kalmış olduğundan kendisi kamu hizmetlerinin bir kısmından yasaklıdır. Kendisinin bu durumu ise milletvekili seçilmeğe mâni görüldüğünden tutanağının kabul edilmemesi hususunun Kamutayın Yüksek tasvibine sunulmasına oy çokluğu ile karar verilmiştir.

Başkan	Sözeü	Kâtip
İsparta	Kırşehir	Urfa
<i>Kemal Turan</i>	<i>S. Kurutluoğlu</i>	<i>M. E. Tekeli</i>

Afyon K. Muhalifim <i>H. Dinçer</i>	Ankara <i>A. Çubukçu</i>	Ankara <i>F. Öymen</i>
Ankara <i>R. Börekçi</i>	Bitlis <i>M. Ertan</i>	Gazianteb <i>Dr. M. Canbolat</i>
Gazianteb <i>A. Atlı</i>	Giresun <i>A. Ulus</i>	İçel Muhalifim <i>R. Koraltan</i>
İstanbul Muhalifim <i>A. M. Berkan</i>	Kastamonu <i>Alpdoğan</i>	Kırşehir <i>N. Erdem</i>
Konya <i>Ş. Ergun</i>	Kütahya Muhalifim <i>Dr. A. İ. Gürsoy</i>	Mardin <i>A. Şatana</i>
Niğde <i>İ. R. Soyler</i>	Rize <i>Dr. F. Kurtuluş</i>	